

ACADEMICIANUL ANTONIE ABLOV (1905–1978) ÎNTRE VIAȚA PRIVATĂ ȘI ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

<https://doi.org/10.52673/18570461.21.1-60.11>
CZU: 54(478)(092)+929:001.89

Academician **Tudor LUPAȘCU**

E-mail: lupascut@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5913-7691>

Institutul de Chimie

Doctor în științe fizico-matematice **Iulia MALCOCI**

E-mail: iualcoci@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3656-6674>

Doctor în istorie **Ion Valer XENOFONTOV**

E-mail: ionx2005@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5993-1235>

Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”

Universitatea de Stat din Moldova

ACADEMICIAN ANTONIE ABLOV (1905–1978) BETWEEN PRIVATE LIFE AND SCIENTIFIC ACTIVITY

Summary. This paper represents a retrospective of the life and activity of one of the founders of the Academy of Sciences of the Moldavian RSS – academician Antonie Ablov. Archival information is provided, but also from the memoirs of those who knew him (disciples, colleagues, and offspring). The life of the scientist is the expression of the age in which he worked. It was marked, in addition to a brilliant career, by illusions and controversies generated by the Soviet system.

Keywords: Antonie Ablov, inorganic chemistry, Akkerman (Cetatea-Albă), „Al. I. Cuza” University of Iasi, Institute of Chemistry, Academy of Sciences of Moldavian RSS.

Rezumat. Lucrarea de față reprezintă o retrospectivă a vieții și activității unuia dintre fondatorii Academiei de Științe a RSS Moldovenești – academicianul Antonie Ablov. Sunt furnizate informații de arhivă, precum și din memoriile celor care l-au cunoscut (discipoli, colegi și descendenți). Viața savantului este expresia epocii în care a activat, fiind marcată, pe lângă o carieră strălucită, de iluzii și controverse generate de sistemul sovietic.

Cuvinte-cheie: Antonie Ablov, chimie anorganică, Akkerman (Cetatea-Albă), Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Institutul de Chimie, Academia de Științe a RSS Moldovenești.

PRELIMINARII

În contextul aniversării a 75-a de la instituționalizarea primelor institute de cercetare academică și aniversării a 60-a de la formarea Academiei de Științe a RSS Moldovenești/Moldovei am considerat necesar să scoatem în evidență una dintre figurile centrale ale științei postbelice din spațiul actual al Republicii Moldova. Este vorba de Antonie (în documentele sovietice trecut cu prenumele Anton) Ablov (n. 16.08.1905, Odesa, Ucraina – d. 18.05.1978, Chișinău), doctor habilitat în științe chimice (1944), profesor universitar (1945), membru titular al Academiei de Științe a RSS Moldovenești (1961). La baza studiului de față stă dosarul personal al academicianului Antonie Ablov depozitat în Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (AȘM), document inedit care ne permite să reconstitu-

im aspecte necunoscute din biografia științifică a unuia dintre membri fondatori ai Academiei de Științe a RSS Moldovenești. Documentul, elaborat în cadrul Institutului de Chimie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești, cuprinde perioada 16 ianuarie 1955 – 18 mai 1978 și însumează 241 de file [1]. De menționat că unul dintre autorii acestui studiu (Tudor Lupașcu – n. r.) l-a cunoscut personal pe distinsul savant.

ITINERARUL BIOGRAFIC: ODESA–BELGOROD-DNESTROVSK–IAȘI-CHIȘINĂU

Antonie Ablov s-a născut la 3/16 august 1905 la Odesa într-o familie de funcționari. Tatăl său, Vasili Ivanovici, de origine greacă, om energic și întreprinzător, s-a stabilit în 1906 cu întreaga familie în Manciuria, organizând producerea și livrarea vinurilor mol-

Foto 1. Asistentul Antonie Ablov cu studenții, Iași, 1932.

dovenești din Olănești în Extremul Orient. Acolo s-au născut surorile lui A. Ablov – Niura (Anna după acte, n. 1907) și Muza (n. 1908). Familia a revenit în Odesa în 1910. Mama academicianului, Avdotia Semionovna Starikova, rusoaică de naționalitate, provenea dintr-o familie de negustori odesiți, având o educație aleasă (cânta la pian, era pasionată de lectură)¹.

În 1917, familia a trecut cu traiul de la Odesa la Belgorod-Dnestrovsk. Tatăl Vasile a lucrat în calitate de muncitor-maistru la construcția căii ferate Odesa-Belgorod-Dnestrovsk, iar din 1918 – la Fabrica de Pește din Belgorod-Dnestrovsk. După decesul său survenit în 1920, familia era întreținută din lecțiile date în particular de Antonie și sora mai mare Niura.

În 1923 Antonie absolvă gimnaziul din Belgorod-Dnestrovsk, fiind admis în același an la Facultatea de Chimie, Fizică și Matematică a Universității „A. I. Cuza” din Iași [2], Secția de Chimie. De menționat că în timpul studiilor la gimnaziu el a improvizat în camera sa un mic laborator pentru experiențe. Una dintre surori a fost admisă la Universitatea din Iași, iar cealaltă – la Școala de Medicină din Cluj-Napoca. După absolvire, surorile au fost repartizate în orașele din România, întemeindu-și familii. Mama și-a urmat fiicele în România, a trăit la ele, ajutându-le în gospodărie și la îngrijirea copiilor. Toate acestea academicianul A. Ablov le-a descris la 11 mai 1966 în Autobiografia sa.

După absolvirea Facultății de Chimie, Fizică și Matematică a Universității „A. I. Cuza” din Iași (1927/1928) A. Ablov devine specialist în chimia anorganică, iar după absolvirea Institutului Chimico-Tehnologic (1931) din Iași obține diploma de inginer. A activat la Universitatea din Iași (1927–1939) în calitate de asistent în Laboratorul de chimie anorganică

¹ Informații inedite, inclusiv detalii din biografie și fotografii au fost puse la dispoziție de Marianna Ablova (n. 1940), fiica mai mare a academicianului A. Ablov. Ținem să-i mulțumim și pe această cale.

(foto 1), precum și de inginer-chimist cercetător în Laboratorul de prelucrare a țițeiului al rafinării de petrol „Astra-Română” din Ploiești (VI.1939–VII.1940), fondată în 1880, care a aparținut trustului britanico-olandez „Royal Dutch Shell” (1911–1947). În 1932, a susținut la Universitatea din Iași teza de doctorat cu titlul: „Influența substituenților în baze și în anioni asupra numărului de coordinație a metalului”, sub îndrumarea profesorului universitar Nicolae Costăchescu, discipol, la rândul său, al lui Alfred Werner (1866–1919), profesor la Universitatea din Zürich (Elveția), laureat al Premiului Nobel pentru Chimie (1913). Consiliul științific a fost prezidat de chimistul român Radu Cernătescu (1894–1958), primul profesor de chimie analitică la acea universitate, membru corespondent (1940) și membru titular (1948) al Academiei Române, președinte al Filialei Iași a Academiei Române (1949–1958). Foto 2 reproduce copia tradusă în rusă a diplomei de doctorat obținută la Iași.

A fost invitat să activeze în SUA, în cadrul Companiei britanico-olandeze „Royal Dutch Shell”, însă A. Ablov a ales să revină la Chișinău unde era solicitat pentru funcția de șef de catedră la Institutul Agricol „Mihail Frunze”. Fiica Marianna consemnează în memoriile sale: „Pe atunci intelectuali din diferite țări credeau în comunism și, din cauza «Cortinei de fier», nu cunoșteau ce se întâmpla cu adevărat în URSS”. Vom menționa că propaganda sovietică din acele vremuri a distrus destinele multora dintre cei care s-au iluzionat să spera la o viață mai bună. Decizia de a renunța la ge-

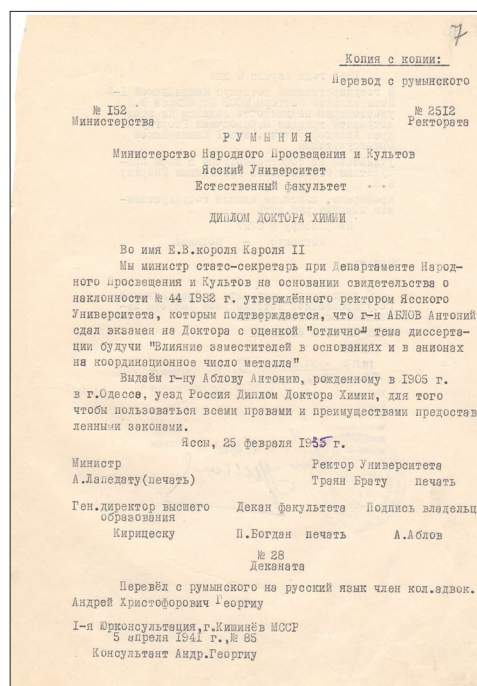

Foto 2. Copia diplomei de doctor în chimie obținută la Iași în anul 1932, tradusă în limba rusă.

neroasa ofertă de peste ocean luată de A. Ablov posibil să fi fost influențată și de faptul că soția sa, aflată la părinții ei în Akkerman, născuse la 29 august 1940 prima lor fiică – pe Marianna. Or, era riscant să te distanțezi de familie în timpuri atât de tumultuoase.

Au locuit într-o odaie de la parterul clădirii Institutului Agricol din str. Livezilor (azi, str. Alexei Mateevici), iar după cutremurul din 1940 s-au mutat în clădirea institutului din str. Gogol (azi, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni).

ACTIVITATEA DIDACTICĂ

În 1940–1946 Anton Ablov a ocupat funcția de șef al Catedrei de chimie a Institutului Agricol „M. Frunze” din Chișinău (azi, Universitatea Agrară de Stat din Moldova), conducând această catedră și în timpul evacuării (1941–1944) la Institutul din Sverdlovsk (așa a fost redenumit orașul Ekaterinburg în perioada 1924–1991), unde pe lângă activitatea didactică a efectuat și cercetări științifice. În 1945 a obținut titlul de profesor universitar la specialitatea Chimie anorganică.

Rechemat la Chișinău, A. Ablov cu familia și cu alte două familii (familia Dumbravă, care la fel se „repatriase” în 1940 din România și familia Suhov), au mers în vara lui 1944 o lună întregă în așa-numita „teplușka” – vagon de vite sau de marfă adaptat pentru transportul oamenilor. O lună au locuit la Soroca, așteptând deminarea Chișinăului și permisiunea de a intra în capitală. La Chișinău au locuit inițial într-un apartament comunal (o odaie și bucătărie), împreună cu dădaca. În 1948 li s-a oferit un apartament cu trei odăi pe str. Lenin nr. 48 (azi, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt) la etajul doi. La etajul trei, deasupra lor, locuia familia lui K. U. Cernenko (1911–1985), viitor secretar general al PC al URSS în perioada 13 februarie 1984–10 martie 1985. În 1967 A. Ablov cu soția și fiica Ludmila au trecut într-un apartament cu patru odăi de pe strada Academiei. Fiica Marianna era căsătorită și locuia la Kiev.

A fost, prin cumul, șef al Catedrei de chimie a Institutului Pedagogic de Stat Moldovenesc (1945, 1949) [3], profesor la Institutul Agricol din Chișinău [4] și la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău, unul dintre fondatorii Facultății de Chimie a Universității de Stat din Chișinău (1946), primul decan al acesteia și șef al Catedrei de chimie anorganică (1946–1959). În martie 1946, la propunerea rectorului interimar, I. G. Leonov, Ministerul Învățământului Superior al URSS l-a confirmat pe A. Ablov în funcția de prorector pentru activitate didactică și științifică. Însă plecând la Moscova, la Ministerul Învățământului Superior, pentru a stabili direcțiile principale de activitate a Universității și a primi confirmarea respectivă, lui I. G. Leonov i se înmă-

nează dispoziția secretarului CC al PC(b) din Moldova, I. S. Zâkov, privind desemnarea în funcția de prorector a lui N. Dimo [5], pedolog, unul dintre fondatorii agrologiei biologice, membru al Academiei Unionale de Științe Agricole „V. I. Lenin” (BACXHИИЛ) din 1948.

În luna iulie 1947, prin decizia Ministerului Învățământului Superior al URSS a fost constituit Consiliul științific al Universității, în care A. Ablov a fost inclus ca membru [6]. Și-a continuat activitatea de profesor la Catedra de chimie anorganică până în 1978 [6]. Unul dintre autorii acestui studiu, Tudor Lupașcu, a fost onorat să-l aibă în calitate de conducător științific al tezei sale de licență intitulată „Sinteza, studiul structurii și proprietăților termice ale compușilor coordinați ai cadmiului cu derivați ai anilinei”, susținute în 1972, tânărul cercetător fiind angajat după absolvire în calitate de laborant la Institutul de Chimie al AȘ a RSSM. În anul de învățământ 1968/1969, pe când era în anul II, el a audiat cursul „Chimia compușilor coordinați” în limba română (cu grafie chirilică – s.n.), predat de acad. A. Ablov, caz ieșit din comun în vremurile respective.

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

Concomitent cu o prolifică activitate didactică, A. Ablov a desfășurat și prodigioase cercetări științifice (foto 3). Activitatea științifică a început-o sub îndrumarea chimistului și omului politic român Neculai Costăchescu (1876–1939), semnând, în coautorat cu acesta (1930), prima sa lucrare științifică cu tema și titlul preluate doi ani mai târziu în teza de doctorat.

A. Ablov a îmbinat cu succes munca de cercetare științifică și cea de academician-coordonator, director de institut și alte funcții de conducere, fiind unul dintre fondatorii științei academice din Moldova.

Teza de doctor (habilitat) A. Ablov a susținut-o în 1944 la Universitatea de Stat „V. I. Ulianov-Lenin” din Kazan cu titlul: „Despre esența legăturilor chimice și stereochemia compușilor complecși”.

În 1954 a fost desemnat șef al Laboratorului de chimie analitică al Filialei Moldovenești a AȘ a URSS, redenumit în Secție de chimie (1955), Secție de chimie anorganică (1957), Laborator de chimie a compușilor coordinați al Institutului de Chimie (1975) al AȘM. A condus această structură până în 1978.

Potrivit Dosarului personal din 16 aprilie 1959, prin ordinul din 10 aprilie devine director al Institutului de Chimie al Filialei Moldovenești a AȘ a URSS, funcție deținută până în 1961. În 1961 a fost numit membru titular al Academiei de Științe a RSSM și este unul dintre fondatorii acesteia. Lista membrilor corespondenți și ai celor titulari era aprobată de Sovietul de

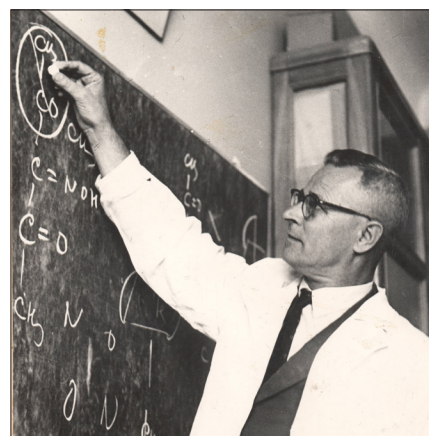
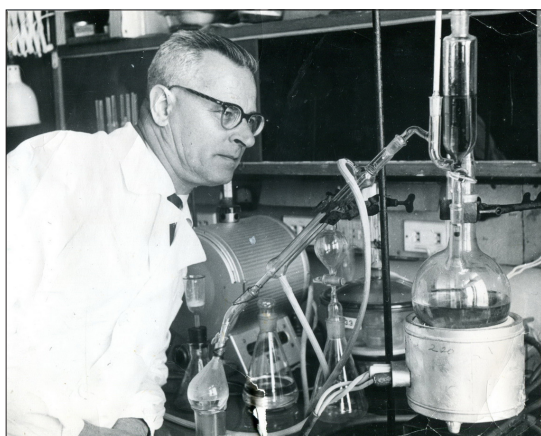

Foto 3. Academicianul Antonie Ablov în două ipostaze firești ale activității sale: științifică și didactică.

Miniștri al RSSM și nu de comunitatea științifică. Prin Dispoziția din 2 august 1961 a AȘ a RSSM a devenit academician-coordonator al Secției de Științe Naturale și Tehnice, funcție deținută până în februarie 1964. A fost membru al Prezidiului AȘ a RSSM (1961–1978).

La 20 martie 1965, pe baze obștești (de voluntariat), devine director al Institutului de Chimie al AȘ a RSSM. Nu semna niciun manuscris până nu se convingea de autenticitatea rezultatelor științifice. Era exigent în selectarea cadrelor. Audiențele cu cercetătorii durau ore în șir, așa că angajații făceau coadă ca să se întrețină cu el, în biroul de la etajul doi al institutului.

La 16 iunie 1975 a fost eliberat din funcția de director interimar al Institutului de Chimie „pentru gestionarea nesatisfăcătoare a activităților științifice și științifico-organizaționale și a educației personalului Institutului de Chimie” (tr. n.). A. Ablov explica această eliberare prin faptul că a refuzat oferta lui I.I. Bodiul, primul secretar al PC al RSSM (1961–1980), de a ocupa funcția de rector al Universității de Stat, spunându-i că este savant și nu administrator. La 18 decembrie 1975 a fost numit pe baze obștești șef al Laboratorului de chimie a compușilor coordinativi la Institutul de Chimie.

El însuși era preocupat de cercetarea conținutului vitaminei C în deșeurile agricole și în plantele sălbatice, pentru care a fost distins cu Diploma de Onoare a Comitetului Executiv al Consiliului local din Sverdlovsk. A constituit școala științifică în domeniul chimiei compușilor coordinativi. A studiat efectul interacțiune (numit Cernyaev²) în clasa dioximaților cobaltului. Dioximații metalelor de tranziție a constituit una dintre direcțiile științifice esențiale în activitatea sa. A avut un aport substanțial în studiul combinațiilor coordinative, inclusiv al compușilor coordinativi ai cobaltului(III), nichelului(II), cuprului(II) și fierului(II)

² I. Cernyaev (1893–1966), chimist sovietic, domeniul chimia anorganică, membru titular al AȘ a URSS.

cu α -dioximele. Cercetările sale în domeniul dioximaților metalelor de tranziție reprezintă o pagină aparte în istoria mondială a chimiei coordinative și un jalon important în dezvoltarea chimiei coordinative ca știință. Studiul transformărilor chimice ale dinitro-bis-(dimetilgloximat)cobaltatului(III) de hidrogen a scos în evidență structura octaedrică și configurația trans dioximaților cobaltului(III) – o clasă largă de compuși coordinativi –, menționând totodată că aceștia reprezintă cele mai simple modele ale unui compus natural de o importanță primordială pentru activitatea vitală normală a organismelor vii, cum este vitamina B₁₂. S-a dovedit că dioximații cobaltului pot servi în calitate de modele biologice care facilitează studiul unor proprietăți ale vitaminelor. A descoperit fenomenul influenței trans în dioximații cobaltului (III), fenomen care exprimă capacitatea liganzilor de a exercita influență asupra liganzilor situați în poziție opusă și a evidențiat seriile anumitor tipuri de adenii în ordinea schimbării capacității influenței trans, fapt ce a permis realizarea reacțiilor de substituție dirijate în dioximații cobaltului(III). A descoperit un nou tip de izomerie la trans-dioximații cobaltului(III), numit „Carte întredeschisă”, care se caracterizează prin valori diferite ale unghiului dintre monoanionii α -dioximei, situați în partea ecuatorială a octaedrului. Rezultatele cercetărilor în domeniul dioximaților metalelor de tranziție s-au soldat cu publicarea a 198 de lucrări științifice (din totalul de 762), 61 de rapoarte la conferințe; elaborarea a 4 teze de doctor habilitat în chimie și 22 de teze de doctorat [7]. Este autor a două monografii: *Nomenclatorul chimiei anorganice*, Ed. „Știința”, AȘ a RSSM, Chișinău, 1962 (coautor D.G. Batâr) și *Химическая связь в комплексных соединениях* (Legături chimice în compuși complecși), Ed. „Știința”, AȘ a RSSM, Chișinău, 1962 (împreună cu I. Bersuker), prima monografie în URSS în domeniul chimiei legăturilor în complecși.

A participat la 221 de conferințe și simpozioane științifice din URSS și de peste hotarele ei în domeniul chimiei anorganice, coordinative, cristalochimiei. A inițiat în 1962, la Chișinău, Conferința științifică „Metode fizice în chimia coordinativă”, devenită tradițională o dată la trei ani, la care, după decesul său, sunt asociate Lecturile „*In memoriam* academicianul A. Ablov”. Sub îndrumarea savantului 65 de persoane au susținut teza de doctor, iar 10 – teza de doctor habilitat în științe. Printre discipolii săi se numără academicianul Isaak Bersuker, dr. hab. Nina Samusi, dr. hab. Dumitru Batâr ș.a. distinși cercetători. A fost membru al colegiilor de redacție ale mai multor reviste științifice.

SUB VIZORUL AUTORITĂȚILOR SOVIETICE

Întrucât a făcut studii și și-a început cariera științifică „peste Prut”, în România interbelică, A. Ablov s-a aflat mereu în vizorul poliției politice sovietice. Un șir de perturbări ale destinului său științific, în special retrogradările, dar și declarațiile de atașament nesimulat la idealurile comuniste, sunt urmare a presiunilor psihologice la care era mereu supus. Deloc întâmplător, extrasul din Ordinul nr. 121 din 30 iunie 1952 al Filialei Moldovenești a AȘ a URSS atestă că „în legătură cu restructurarea Sectorului de geochimie și Laboratorului de chimie analitică și includerea lor în Sectorul de Geologie” au fost eliberați din funcție șeful Sectorului de Geochimie N. Topor (din 1 iulie 1952) și profesorul A. Ablov, șef al Laboratorului de chimie analitică (din 15 iulie 1952) [8]. Acest detaliu A. Ablov nu l-a mărturisit nici în autobiografia sa, nici în alte însemnări. Mulți reprezentanți străluciți din generația sa de-a lungul vieții erau nevoiți să-și justifice loialitatea față de regimul comunist, nu-i salva nici cariera de succes, nici notorietatea internațională.

Astfel, nu sunt de mirare contradicțiile ce se atestă în diferite surse. De exemplu, pentru a încerca să demonstreze că a rupt orice legătură cu trecutul său românesc, semna articole în presa periodică în care-și manifesta dezacordul privind acțiunile societăților fasciste și reacționare. În *Autobiografia* sa (1966) notează că în anii studenției a făcut parte din grupul tinerilor care luptau împotriva organizațiilor antisemite și fasciste, iar pe când activa în calitate de asistent universitar a scris și în presă articole împotriva organizațiilor fasciste și reacționare. A organizat și a participat la strângerea de fonduri pentru deținuții politici din perioada dictaturii regelui Carol al II-lea. Mai scrie că activând la Universitatea din Iași până la 1 martie 1940 a demisionat din învățământ din cauza „neînțelegerilor” cu conducerea universității.

În 1947 a fost anchetat de NKVD-ul (Народный комиссариат внутренних дел СССР – Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne al URSS) de la Chișinău pe motiv că ar fi defăimat sistemul sovietic. În același an, 1947 [9], a depus cerere pentru a intra în rândurile Partidului Comunist (b) al Uniunii Sovietice. Membrii Biroului organizației primare de partid a Universității de Stat i-au organizat un adevărat proces de pocăință publică, punându-i întrebări de felul:

Î.: – Cât timp ați lucrat la Universitatea din Iași?

R.: – Din iunie 1939.

Î.: – Ați fost membru al vreunui partid politic?

R.: – Nu am fost, inclusiv nici când am fost angajat la Universitatea din Iași. Nu am depus nici o cerere oficială de a intra în vreun partid și dacă m-au inclus în vreo listă de partid, ceea ce este prea puțin probabil, s-a întâmplat fără știrea mea.

Î.: – Cine este soția dumneavoastră?

R.: – Soția este moldoveancă din Akkerman, am fost împreună la Universitatea din Iași – ea studentă, eu – asistent.

Pe cât de simple, dar cu subtext provocator, erau întrebările, pe atât de calculate și prudente se dovedesc a fi răspunsurile.

În pofida suspiciunilor, în ianuarie–februarie 1956, conform Dosarului, A. Ablov a obținut permisiunea de a vizita Republica Populară România în calitate de turist, în iulie–august 1957 a vizitat România la invitația Universității din Iași, iar în octombrie 1962 a vizitat România în scopul susținerii unor prelegeri. În calitate de turist a vizitat Cehoslovacia (în iulie–august 1959 și în 1960). În 1960 a mai avut deplasări de serviciu în Anglia și în Suedia, iar în 1966 – în Elveția. Tot în 1966 a participat la o croazieră pe Marea Mediterană, în calitate de delegat la Conferința Internațională în domeniul chimiei coordinative.

În fișa personală nu sunt indicate alte țări pe care să le fi vizitat savantul. Dosarul conține un șir de referințe (caracteristici) de la locul de muncă: la 13 martie 1961 Prezidiul Filialei Moldovenești a AȘ a URSS îl recomandă pe acad. A. Ablov pentru a participa la Conferința Internațională privind chimia pură și aplicativă din Canada și la cel de al V-lea Congres dedicat chimiei coordinative din SUA; la 15 februarie 1962 Prezidiul AȘ a RSS Moldovenești îl recomandă pentru a participa la Congresul Internațional privind chimia coordinativă ce urma să se desfășoare în luna august la Stockholm, Suedia; la 19 ianuarie 1963 este recomandat să participe la Institutul Internațional de Vară și la Simpozionul privind aplicarea metodelor mecanico-cuantice la studierea proprietăților moleculelor ce urma să se desfășoare în iulie 1963 în Franța.

Aceste referințe erau aprobate, în mod obligatoriu, de Biroul de partid și Comitetul sindical al organizației, precum și coordonate cu secretarul Comitetului Raional al PC al RSSM.

În fișa personală, la punctul 10. Какими иностранными языками и языками народов СССР владеете (ce limbi străine și limbi ale popoarelor URSS cunoașteți), a scris: rusa, moldoveneasca, româna (le cunosc fluent), franceza, germana, engleza (citesc și pot să comunic). În contextul realităților de epocă, era nevoit să recunoască existența a două limbi: româna și moldoveneasca. Putea să nu scrie „româna”, însă activitatea îndelungată la Iași în anii tinereții i-ar fi provocat un anumit gen de probleme.

ACTIVITĂȚI PUBLICE CONEXE

Probitatea ideologică a fost marcată de faptul că A. Ablov a absolvit Universitatea marxist-leninistă aflată sub egida Comitetul Executiv al PC (b) din Moldova (1950–1952), studiile fiind considerate superioare.

A fost ales deputat al muncitorilor în Sovietul Raional „Armata Roșie” din Chișinău (1947–1950). Menționez că în acea vreme, dar și în toată perioada sovietică, pe liste era înscris doar un singur candidat. La alegeri participau 99,99 % de alegători și în cazuri rare cineva vota împotriva acelei candidaturi. A fost președintele Societății pentru diseminarea cunoștințelor politice și științifice (1948–1950) și membru al comitetului de conducere al acestei societăți (1947–1954); membru (din 1948) al comitetului de conducere al Societății „Știință” (Знание); președinte al Secției de Științe a Societății de Prietenie și Relații Culturale a Moldovei cu țările străine.

DISTINCȚII

I s-au conferit un șir de distincții guvernamentale și premii: Medalia „Pentru munca glorioasă în cel de-al Doilea Război Mondial” (VI.1945); Medalia „În memoria aniversării de 800 de ani ai Moscovei” (X.1948); Ordinul „Insigna de Onoare” (10.XI.1949); Diploma de Onoare a Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești pentru merite în muncă și cu prilejul aniversării de 60 de ani (2.VIII.1965); Ordinul „Revoluția din Octombrie” (20.VII.1971) pentru merite deosebite în dezvoltarea științei și tehnicii sovietice, implementarea rezultatelor cercetării în economia națională.

Dosarul conține și un extras din Dispoziția Prezidiului AȘ a RSSM nr. 32 din 20 februarie 1964 prin care academicianului A. Ablov i-au fost aduse mulțumiri pentru conducerea cu succes a lucrărilor de cercetare științifică și redactarea lucrărilor științifice și a

broșurilor premiate. I-a fost acordat titlul de „Om de știință emerit” (22.XI.1966) pentru munca științifică, pedagogică și obștească îndelungată, fiind înscris (31.X.1967) în Cartea de Aur de onoare a RSSM pentru munca glorioasă și plină de abnegație, activitate obștească prolifică și comemorarea aniversării a 50-a a Revoluției din Octombrie.

PROFIL DE PERSONALITATE

A. Ablov era sever și „iute la mânie”. Academicianul I. Lealikov, cu prilejul aniversării a 60-a a lui A. Ablov, avea să specifice: „Printre asistenții lui Anton Vasilevici circulă o regulă de aur: ceea ce trebuie să explodeze pe masă în timpul lecțiilor, trebuie neapărat să explodeze, de nu, „explodează” însuși Anton Vasilevici”. Ținuta sa vestimentară impecabilă era una proverbială și transmisă ca exemplu de acuratețe și eleganță din generație în generație. A fost un om corect, bun, dezinteresat și nerăzburător.

IN MEMORIAM

ACADEMICIANULUI ANTONIE ABLOV

A. Ablov a decedat la 18 mai 1978 la Chișinău și a fost înmormântat la Cimitirul Central din Chișinău. O stradă din vecinătatea Institutului de Chimie din Chișinău îi poartă numele. Soția sa Claudia a decedat în 1995, la Leningrad, urna cu cenușa ei fiind adusă la Chișinău și pusă alături de soțul ei. Îndată după moartea academicianului A. Ablov în fondurile Muzeului Național de Istorie a Moldovei au fost create colecții de exponate din documente, fotografii, decorații, teze, agende de lucru, cărți, copii ale lucrărilor științifice, dispozitive și reactive utilizate la realizarea experimentelor, precum și obiecte de uz propriu [10].

În 1983 i s-a acordat *post-mortem* Premiul de Stat al RSSM în domeniul științei și tehnicii. La 20–24 iunie 2005 la Chișinău și-a desfășurat lucrările cea de XXII-a ediție a Conferinței Ciugaev³ dedicată centenarului nașterii distinsului chimist, academicianului Antonie Ablov. În baza dispoziției Prezidiului AȘM din 2002, prin care s-a decis eternizarea amintirii unor importanți savanți și oameni de artă, în anul 2004, pe fațada Institutului de Chimie, a fost instalată o placă comemorativă, dezvelirea oficială a acesteia având loc în prima zi a Conferinței Ciugaev – 20 iunie 2005. De menționat că mijloacele financiare pentru placa comemorativă le-a oferit familia Ablov, academicienii Constantin Turtă, Pavel Vlad și Tudor Lupașcu, cel din urmă director pe atunci al Institutului de Chimie.

³ Lev A. Ciugaev (1873–1922), chimist și biochimist rus

În 2007 Poșta Moldovei a emis marca poștală „Anton Ablov, chimist, academician. 1905–1978” (foto 4).

FAMILIA ABLOV

Antonie Ablov s-a căsătorit la 17 decembrie 1932 cu Clavdia/Claudia Grossul, care cu o zi înainte obținuse diploma de licență în biologie la Universitatea din Iași. Claudia s-a născut în 1908 în familia moldoveanului Filip Evgrafovici Grossul, originar dintr-o familie de țărani și care, lucrând la un diacon, a învățat să citească. Filip Grossul a lucrat învățător la gimnaziul din Akkerman. Mama Claudiei, Eudochia Kijoglo, pe jumătate greacoaică, pe jumătate bulgăroaică, provenea dintr-o familie de mici burghezi. Familia a mai avut o fiică, Valentina (n. 1911).

Claudia și Antonie Ablov se cunoșteau din copilărie, locuind la Akkerman pe aceeași stradă. Claudia Ablov a activat la Catedra de fiziologie a plantelor a Institutului Agricol din Chișinău (1944–1947), însă după nașterea celei de-a doua fiice, Ludmila (1947–1993), ambele fete având o sănătate șubredă, a fost nevoită să abandoneze serviciul.

Fiica Marianna a absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1962) și a activat la Institutul de Chimie al AȘ a RSSM până în 1964, când a fost admisă la doctorat la Institutul de Chimie Generală și Anorganică din Kiev, unde a studiat compușii complecși de cloruri de cobalt, nichel și cupru. După absolvirea doctoratului (1968) a revenit la Institutul de Chimie al AȘ a RSSM, unde a activat până în 1975, continuând să efectueze cercetări în domeniul compușilor complecși. Sub îndrumarea academicianului AȘ a Ucrainei K. B. Iațimirski (1916–2005) a susținut teza de doctor (candidat) în chimie în mai 1973 la Kiev. Din 1975 a activat la Moscova la Institutul de Chimie Generală și Anorganică al AȘ a URSS. În prezent locuiește la Moscova. Fiul ei, Dmitrii Ablov, a absolvit (1983) Școala de Fizică și Matematică nr. 2 din Moscova și Facultatea de Fizică Teoretică și Experimentală (1989) a Institutului de Inginerie Fizică la specialitatea „Fizica nucleară experimentală”. A început activitatea în cadrul Institutului, apoi, fiind pasionat de programare, a activat la compania engleză ICL (International Computers Limited) și a întemeiat ulterior propria companie pentru deservirea sistemelor informatice. Din 1988, concomitent cu alte activități, Dmitrii predă fizica la Liceul de Fizică și Matematică, organizând Tabăra de vară de fizică și matematică la München. Soția sa, Anna, după absolvirea Facultății de Matematică Computațională și Cibernetică și susținerea tezei de doctorat predă ma-

Foto 4. Marca poștală „Anton Ablov, chimist, academician. 1905–1978”, emisă în 2004 de Poșta Moldovei.

tematica în același liceu din Moscova. Fiul lui Dmitrii și al Annei, Anton Ablov (n. 1998), strănepotul academicianului Antonie Ablov, după absolvirea Școlii de Fizică și Matematică (2015), continuă studiile la Facultatea de Matematică Computațională și Cibernetică a Universității de Stat din Moscova. A absolvit școala muzicală la clasa de pian, este membru al unei formații rock.

Ludmila, fiica mai mică a academicianului A. Ablov, a absolvit (1969) Facultatea de Fizică a Universității de Stat din Chișinău. A activat la Institutul de Fizică Aplicată al AȘ a RSSM, iar în 1974 s-a căsătorit cu doctorul în științe fizico-matematice Alexandr Izvozcik, care activa la Institutul de Fizică și Tehnică „A. Ioffe” din Leningrad (azi, Sankt Petersburg) și a plecat la Leningrad, locuind împreună cu socrii. După moartea lui A. Ablov, soția sa Claudia s-a mutat cu traiul la Leningrad.

Soții Izvozcik au suferit de o boală oncologică, fiicele lor Antonia și Elizaveta fiind crescute de bunici. Au absolvit Institutul de Minerit „G. Plehanov” din Leningrad la specialitatea „Design”. Antonia activează ca designer, iar Elizaveta este proprietara unei cafenele.

Cu toate că A. Ablov „s-a repatriat” la Chișinău, surorile și mama sa au locuit în România. Tot în România, la București, a locuit și sora Claudiei Ablov, Valentina. Dan Stănescu, fiul Annei (sora lui A. Ablov) a fost profesor de educație fizică, antrenor. Corina, fiica Annei, a activat ca laborantă la o uzină, unde soțul ei era inginer principal. Altă nepoată a lui A. Ablov – Lucia –, de la sora Muza Constanda, a fost tehnolog în timpul construcției metroului din București și a tradus documentația corespunzătoare. Soțul Luciei, Valentin Rădulescu, a fost economist și a activat în Senatul României. Soții Rădulescu au două fiice (Mirela și Roxana), sunt pensionați și locuiesc în Mangalia.

CONSIDERAȚII FINALE

Studiul de față a prezentat destinul unui savant sub două regimuri politice. Format în perioada României interbelice, cu studii de chintesență occidentală, Antonie Ablov a tins să implementeze aceste cunoștințe sub regimul politic sovietic. Statul sovietic a beneficiat pe deplin de potențialul intelectual al savantului, care s-a manifestat plenar atât în domeniul științific, cât și în cel didactic. Totuși, experiența anterioară i-a marcat profund atât viața privată, cât și itinerarul științific, de conducător al instituțiilor de învățământ superior și al organizațiilor de cercetare științifică.

BIBLIOGRAFIE

1. Ablov Anton Vasile. Dosarul personal. Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (infra: AȘC a AȘM). D. 5717, 241 file.

2. Rusnac Gh., Cozma V. Profesorii Universității de Stat din Moldova. Dicționar istorico-biografic. 1946–2001. Chișinău 2001, CE USM, Chișinău, 2001, p. 364.

3. AȘC a AȘM, Fond 1, inv. 1/1, dos. 13, f. 31-39; Arhiva Organizației Social-Politice a Republicii Moldova. F. 51, inv. 3, dos. 242, f. 41-43.

4. Ibidem, f. 43-44.

5. Istoria Universității de Stat din Moldova, Chișinău: Centrul Editorial Poligrafic al USM, 2016, p. 740.

6. Membrii Academiei de Științe a Moldovei. Dicționar 1961–2006. Chișinău: Știința, 2006, p. 431.

7. „Cartea întredeschisă”, un nou tip de izomerie. În: Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă, nr. 2 (41), 2016, p. 29.

8. Manolache C., Noroc Larisa, Hadârcă-Nastas Daniela. Savanți basarabeni sub regim sovietic. În: Opoziție și solidaritate în comunism. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2018, p. 100-121.

9. Rotaru Liliana. Între intransigența ideologiei și pragmatismul ideologic. Angajarea absolvenților universităților europene în școala superioară din RSS Moldovenească (1944–1950). În: In memoriam Gheorghe Palade (1950–2016), editori: V. Arapu, A. Petrencu, C. Ciucanu. Chișinău: Bons Offices, 2018, p. 616.

10. Pereteatcu Elena. Activitatea științifică a lui Anton Ablov (în baza colecției MNIM). În: Tyragetia, Anuar XII, 2003, p. 309-313.

Arta cămășii cu altîță – candidat pentru Lista reprezentativă a patrimoniului UNESCO.
Promotoare a portului popular în cămașă de Edineț cu ornamente țesute.